

ERZİNCAN İLİ MERKEZ OKULLARI ÖĞRENCİLERİNDE VE ERİŞKİNLERDE MUKAYESELİ VEREM EĞİTİMİ ANKET ARAŞTIRMASI

Dr. Kemal AGUN (x)

Dr. Mecit SÜERDEM (xx)

Dr. Coşkun ÖZER (xx)

Öğ. Seval AYDIN (xxx)

Öğ. Şahin BALLI (xxx)

Öğ. Gülizar AYDEMİR (xxx)

Öğ. İrfan COŞKUN (xxx)

ÖZET:

1963-64 öğretim yılında Erzincan ili merkezindeki okulların öğrencilerinde ve toplumun bir kesiminde Verem Eğitimi; anket çalışmaları gözetiminde Verem Savaşı Dispanseri yardımcı sağlık personeli ile birlikte yapılarak tarafımdan değerlendirildi.

1981-82 öğretim yılında aynı metodlarda yapılan anket çalışmaları benim gözetimimde kliniğimizde görevli hekim ve stajer öğrencilerle birlikte değerlendirildi. Sonuçlar mukayeseli olarak verildi. 18 yıl arayla tekrarlanan verem eğitimi anketi bize; Erzincan merkezindeki ilk-orta ve lise dengi okul öğrencileriyle öğretmen memur, işçi, esnaf, hastalar ve din adamlarında verem hakkında temel bilgi düzeyinin her iki araştırmada genellikle yüksek düzeylerde olduğunu gösterdi ve mukayese yapabilme olanağı sağladı.

İstatistik bilgiler ile çevreye yönelik verem kurumları konusunda her iki çalışmada alınan doğru yanıt oranları çok düşük bulundu. Veremle savaşan resmi ve gönüllü kurumlara son sorumuz olan "Verem Savaş sizce Türkiye'de nasıl yapılmalıdır?" sorularımıza ise gene çok çok düşük düzeylerde doğru yanıtlar alındı.

(x) Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz Bilim Dalı Başkanı ve Öğretim Üyesi.

(xx) Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz Bilim Dalı Araştırma Görevlileri.

(xxx) Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Staj Öğrencileri.

GİRİŞ VE AMAÇ:

Dünya Sağlık Örgütü Veremle Savaş Bölümü ile birlikte SSYB. Verem Savaşı Genel Müdürlüğü ve Türkiye Ulusal Verem Savaşı Derneğinin müştereken plânlayıp organize ettikleri Verem Savaşı eğitim propagandası çalışmaları diğer yönleriyle olduğu gibi 1950 den beri başarı ile yürütülmektedir. Hazırlanıp tüm ülkeye dağıtılan afiş, broşür el ilanları ve pankratlar ile kitlesel haberleşme araçlarından faydalanarak yayınlanan programların ve küçük topluluklarda her yıl verem haftaları süresi boyunca yapılan konuşma ve konferansların; Erzincan'da toplumun bir kesimi ile okul öğrencilerinde ne derece faydalı olmuştur? Sorusuna bir cevap alabilmek gayesi ile bu mukayeseli çalışma yapıldı.

MATERYAL VE METOD:

İlk hazırlanmış verem eğitimi tablolarından esinlenerek toplumda verem hakkında temel bilgiyi içeren ilk beş soru ile istatistik bilgileri içeren 6., 7., 8., inci sorular ile çevreye yönelik ve ayrıca genelde tedavi kurumlarını kapsayan soruları anket şeklinde-hazırladık. Türkiye de veremle savaşı resmî ve gönüllü kuruluşlarla ülke düzeyinde verem savaşı nasıl yapılmalıdır? sorularına yanıt almaya çalıştık. Okullarda yaş yerine sınıf dağılımını esas aldık. Tabakalı örnekleme metodunu tercih ettik. İmkânlarımız elverdiği ölçüde geniş bir öğrenci grubunda anketi uyguladık. Genel olarak her iki çalışmada kız erkek oranı birbirine yakın ve erkekler yaklaşık %54.1 ilâ % 57.3 civarında idi. Her iki çalışmada ankete iştirak eden okul, sınıf, öğrenci sayıları ile halk kesimini mukayeseli olarak bir tabloda gösterdik.

Her iki araştırmada ilk okul-öğrencileri sayısal yönden farksız iken orta ve lise öğrencileri ikinci çalışmada 4-8 misli fazla olup erişkinlerde, artış tahminen % 13 oranındaydı.

Anket	Birinci Araştırma	İkinci Araştırma
Uygulanan Topluluklar	1963/64 Öğrt. Yılında	1981/82 Öğrt. Yılında
İlkokul sayısı	7	15
İlk 3,4,5. sınıflar sayısı	21	58
İlkokul öğrenci sayısı	968	971
Orta okul sayısı	5	8
Orta 6,7. sınıflar sayısı	0	27
Orta 8.sınıf sayısı	9	17
Orta okul öğrenci sayısı	392	1305
Lise ve dengi okul sayısı	5	7
Lise 9,10,11,12. sınıf sayısı	8	65
Lise toplam öğrenci sayısı	239	1881
Tüm öğrenci toplamı	1599	4157
4 meslek ve 3 halk kesimi (18 öğretmen)	529	599 (158 öğret.)
GENEL TOPLAM	2128	4756

1963-64 öğretim yılındaki çalışmamızda okul, sınıf ve-öğrenci sayıları az, 1981-82 yılı çalışmamızda çok olduğu görülmektedir. İlk çalışmamızda kalabalık sınıflardaki öğrencileri ikiye veya üçe bölünerek ilk okulların bazı sınıfları ile orta III ve lise sınıflarına, son çalışmada kalabalık sınıfların gelişi güzel bir yarısına anket soruları sorulmuştur. Böylece son çalışmada mümkün olduğu kadar fazla sayıda okul, sınıf orta öğretim öğrencisi ve muhtelif toplum kesiminden vatandaş ankete iştirak etmiştir. Anket uygulanmış okul sayısı 1963-64 yılında 17 iken son araştırmada % 75 den fazla bir artışla 30 olmuş ve toplam sınıf sayısı ilkinde 38 iken % 440 artışla 167 ye yükselmiştir. Bulgularımızın istatistiki analizi Doç.Dr. Necati YILDIZ tarafından yapılmıştır.

BULGULAR:

Ankete iştirak eden öğrencilerin sınıflarına göre ve muhtelif 7 gruptan oluşan erişkinlerin üç bölümde toplam doğru yanıtlarının yüzdeleri tablo I,II,III ve IV de gösterilmiştir.

Veremin bulaşıcı olduğunu bildiren-ilkokulöğrencileri oranı, her iki araştırmada da çok yüksek bulunmuştur. orta II. sınıf öğrencileri % 91 ve erişkinler % 92,8 ile biraz düşük oranlarda doğru yanıt vermişlerdir.

Veremin-irisi olmadığını ilkokul III. sınıf öğrencileri % 29,8 ve % 38,2 oranında V sınıf öğrencileri % 51,1 ile ilkinde oranla % 8,7 lik daha düşük düzeyde doğru yanıtlamışlardır. Orta III. sınıf öğrenci lerinde % 62,2 ile % 70 oranında doğru yanıt alırken orta I. lerde % 27 gibi çok düşük oranda doğru yanıtlar dikkati çekmiştir. Lise sınıf larında bu soruya doğru yanıt ortalamaları % 77,4 ile % 75,4 düzeyin de iken, erişkinlerde % 47,3 ile % 74,8 oranında bulunmuştur.

Veremin mikrobi vardır şeklindeki yanıtlar; öğrencilerde-her iki araştırmada % 94,3 ile % 98,5 arasında, erişkinlerde ise %88 ilâ % 97,7 arasında bulunmuştur.

Verem hastalığının ilk beş belirtisi sorusuna; ilkokul öğrencileri ilk araştırmada çok düşük ve % 1 in altında, ikinci araştırmada ise % 9,1 ile % 13,3 arasında değişen doğru ve tam yanıtlar vermişlerdir. Erişkinlerin % 15,7 ve % 23,0 düzeyindeki doğru yanıtları ise ilk-orta-lise öğrencilerinin II. araştırmada verdikleri yanıtlardan biraz yüksektir.

Verem iyileşir yanıtları; her iki araştırmada sınıflar yükseldikçe muntazam artış göstermiş ve son çalışmada öğrencilerin bilgi düzeyleri dahaiyi görülmüştür. Lise öğrencilerinde ise doğru yanıt ortalamaları % 96,6-% 94,4 iken, erişkinlerde % 84,1 ve % 97,2 düzeyinde bulunmuştur.

(x) Çalışmalarımızın istatistiksel analizini yapan A.Ü. Ziraat Fakültesi İstatistik ve Genetik Kürsüsü Öğretim Üyesi Doç.Dr. Necati YILDIZ'a teşekkürlerimi sunarız.

Verem hakkında temel bilgiyi içeren bu ilk beş soruya verilen doğru yanıtlar ortalamaları ilk okullarda hem sınıflara göre ve hem de ikinci araştırmada % 58,25 ile % 69,38 arasında doğru orantılı bir artış göstermiştir. Orta okul son sınıflarında da 1981-82 yılında % 2,8 lik bir farkla daha yüksek doğru yanıtlar alınmıştır. lise öğrencileri bu beş soru ortalamasına ilk araştırmada ortalama % 80 ile ve ikinciye oranla dahaiyi düzeyde; erişkinler ise ilkinde yaklaşık % 65,6 ve ikinci de % 77,3 düzeyinde doğru yanıt vermişlerdir.

Türkiye’de veremden ölüm, dispanser ve yatak sayılarını içeren istatistik bilgileri amaçlayan altıncı, yedinci ve sekizinci sorulara öğrencilerin verdiği % 4,8 in altındaki doğru yanıtlar çok çok düşüktür. Oysa erişkinlerde bu sorulara iki ilâ üç misli yüksek yani % 8,9 ilâ % 13,2 düzeyinde doğru yanıtlar alınmış iken ikinci araştırmada ise % 1 in altındaki doğru yanıtlar dikkati çekmiştir.

İlk araştırmada Erzincan’daki verem kurumlarını kapsayan 9. soruyu tüm öğrencilerin % 1,9 dan aşağı doğru yanıtlamaları yanında erişkinlerin % 5,86 düzeyindeki yanıtları iyi sayılabilir. İkinci çalışmada ilkökul öğrencilerinin ortalama % 26,3 ile orta okul öğrencilerinin % 22,0 ye oranla lise öğrencilerinin % 55,3 erişkinlerin % 51,08 düzeyindeki yanıtlar tatminkâr görülmüştür.

Verem hastalığı nerelerde tedavi edilir? veremi hazırlayan sebepler nelerdir? sorularına ilk okul 4. sınıf öğrencileri ikinci araştırmada % 3,9 ilâ % 4,9 gibi ve diğerlerinden daha yüksek; orta okul son sınıf öğrencileri ise; ilk araştırmada yukardaki değerlere yakın, fakat düşük düzeylerde doğru yanıt verirken, ikinci araştırmada bilhassa 10. soruya lise öğrencileri seviyesinde belirgin derecede farklı fakat genede % 17 gibi düşük oranlarda doğru yanıtlamışlardır.

Veremi hazırlayan sebeplerden üç tanesini içeren 11. soruya verilen doğru yanıtlar; önceki soru yanıtlarının tersine, lise öğrencilerinde 2. araştırmada % 3 ilâ % 8 civarında ve çok çok düşük düzeylerde iken, ilk araştırmada % 22,3% 35,5 arasında belirgin derecede farklı bulunmuştur.

Erişkinlerin 10 ve 11. inci sorulara verdikleri doğru yanıtlar ortalamaları % 11,1 ilâ % 21,7 düzeyinde iken ikinci araştırmada % 9,68 ilâ % 13,5 oranında görülmüş ve hafif bir düşüş saptanmıştır.

Anketimizin son iki sorusuna ilk-orta-lise öğrencileri grup ortalamaları yanıtları, iki araştırmada % 1,2 in altında iken erişkinlerde ilk araştırmada % 3,6 ve % 3,2 düzeyinde, ikinci çalışmada % 00 ile % 66 arasında bulunmuştur. Öğrencilerimiz Türkiye’de Verem Savaşı nasıl yapılmalıdır? sorusuna güzel ve kısım-en çok yönlü doğru ve orijinal yanıtlar vermişlerse de tatmin edici bulunmamıştır.

Son beş sorunun toplam doğru yanıtlar ortalamaları ilkökullarda, ilk araştırmada % 1 in altında iken ikinci araştırmada % 6,4 ün üstüne çıkmıştır. Orta

son sınıf öğrencileri ise % -1,66 ile % 11,2 oranlarında doğru yanıtlamışlardır. Lise öğrencilerinde ise son beş soru cevap ortalaması ilköğretimde % 5,2 iken ikincide 3 misli artışla % 16,0 düzeyinde ve orta son sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Son beş soru ortalaması; erişkinlerde ilk araştırmada % 9,11 iken ikinci araştırmada; % 14,98 düzeyine yükselmiştir.

İRDELEME:

1963-64 yıllarında anketimizi 46, 1981-82 de ise 175 küçük toplulukta uyguladık.

Anketimizin ilk sorusuna orta II. sınıf öğrencilerinin % 91 düzeyindeki yanıtları dışında genellikle çok-yüksek oranlarda doğru yanıtlar aldık. İlkokul öğrencilerinin ilk % 97 nin üstündeki doğru yanıtları yanı sıra tüm lise öğrencilerinde ikinci araştırmada % 95-96 civarında yanıtları pek farklı görülmemiştir. Toplumun diğer kesimlerinde, toplam yedi gruptan oluşan 529 erişkinde birinci soruya doğru-yanıt oranı % 92,8 ile düşük düzeyde kalmıştır. İlkokul öğrencilerinde her iki araştırma sonuçlarının Z. testi ile mukayesesinde anlamlı fark bulunamamış iken orta III öğrencilerinde $Z = 2,53$ ve lise öğrencilerinde $Z = 2,59$ ile $P < 0,01$ ihtimal seviyesinde anlamlı azalış saptanmıştır.

İkinci soruya verilen yanıtları incelersek ikinci araştırmada III. sınıf öğrencilerinin ilköğretim oranla daha iyi, fakat IV. ve V. sınıf öğrencilerinin ise biraz daha düşük doğru yanıtlar verdiklerini görürüz. Bu soruya her iki araştırmada sınıflar yükseldikçe öğrencilerin verdikleri doğru yanıt yüzdeleri kendi aralarında muntazam artış göstermiş ve ilköğretim ortalamaları tahminen % 46,4 ve % 45,1 civarında bulunmuştur. Genellikle düşük yanıtların ilköğretim ve orta ilk iki sınıf öğrencileri ile erişkinlerde aldığı bize toplumumuzda "Veremin irsi" olduğuna dair yanlış inancın etkisinin halâ silinmediğini göstermesi yönünden ilginç bulunmuştur.

Orta son sınıf ve lise öğrencilerinde bu soruya doğru yanıtlar ortalamalarının % 62,2 - % 70,6 ile % 75,0 - % 77,6 - % 79,8 ve ikincide % 67,6 dan % 82,4 e yükselişi bize eğitim düzeyinin artışı ile bu yanlış inancın yıkılacağı görüşünü kuvvetlendirmektedir. Her iki araştırma sonuçları ortalamalarının mukayesesinde Z testi ile ilk okul ve lise öğrencilerinin kendi aralarında anlamlı, orta 3 öğrencileri arasında ise $Z = 2,82$ ile $P < 0,01$ ihtimal seviyesinde anlamlı fark saptanmıştır.

Üçüncü sorumuza ilk araştırmada ilköğretim 3.4.5. sınıf öğrencileri ikinciyeye oranla çok azbir farkla daha iyi ve ortalama % 97 civarında doğru yanıtlar vermişlerdir. Orta II. sınıf öğrencilerinin bu soruya verdikleri % 95,1 oranında doğru yanıtları; orta I ve III. sınıf öğrencilerinin doğru yanıtlar oranlarına göre düşük fakat yine yüksek düzeyde iken yedi ayrı gruptan oluşan erişkinlerin doğru yanıtları ile araştırmada daha düşük ve takriben % 88 oranında bulunmuştur. Bu sonucu

dispanser ve verem pavyonu hastalarının verdikleri yanlış yanıtların doğurduğunu söyleyebiliriz. Zira ikinci araştırmada doğru yanıt ortalaması % 97,7 olmuştur.

Üçüncü soruya ilk okul öğrencileri arasında $Z = 1,75$ değeriyle anlamlıya yakın, orta III ve lise öğrencileri arasında ise anlamsız farklar saptanmıştır.

Veremin ilk beş belirtisini amaçlayan dördüncü soruya ilkökul öğrencileri; ilk araştırmada % 1 in altında, ikinci araştırmada ise % 9,1 ilâ % 13,3 düzeylerinde doğru yanıtlar vermiştir. Bu son değerler birinci araştırmadaki lise II ve III. sınıf öğrencilerinin doğru yanıtlarından çok çok düşük fakat diğerlerinden yüksek düzeylerde bulunmuştur. Erişkinler gurubunun % 15,7 ve % 23,0 düzeyindeki ortalama doğru yanıtları ilk orta ve lise 1 ile III. sınıf öğrencilerinin arasında bulunmuştur.

Her iki araştırma sonuçlarının mukayesesinde bu soruya -tüm ilk-orta okul öğrencilerinin kendi gurupları arasında $Z = 10,6$; $Z = 3,94$ değerleri ile müsbet ve lise öğrencilerinin $Z = 8,67$ değerleri ile menfi yönde $P < 0,01$ ihtimal seviyesinde anlamlı farklar gösterdiği anlaşılmaktadır.

Verem iyileşir şeklindeki yanıtlar ilk-orta okul öğrencilerinde ve 2. çalışmada lise sınıflarında muntazam artış göstermiştir. Sınıflar arası mukayesede öğrenciler ikinci çalışmada bu soruya daha yüksek doğru yanıtlar verir iken, orta son sınıf öğrencilerinin cevaplarının % 92 civarında stabil olduğu, erişkinlerin ise ortalama % 84,1 lik düzeyde ve ilk okul 3.4. sınıf ile diğer sınıflar öğrencilerinin doğru yanıtlar seviyeleri arasında kaldığı gözlenmiştir. İkinci çalışmada erişkinler gurubu doğru yanıt ortalaması % 97,2 ye yükselmiş ve pozitif anlamlı fark saptanmıştır.

Bu soruya ilk okul öğrencileri $Z = 1,8$ değeri ile anlamlıya yakın fakat orta III. ve lise öğrencileri kendi gurupları arasında anlamsız farklı yanıtlar vermişlerdir.

Verem hakkında temel bilgiyi içeren ilk 5 soruya verilen doğru yanıt ortalamaları ilkökul 3.4.5. sınıf öğrencilerinde % 58,25 ilâ % 69,38 arasında olup ikinci çalışmada -sınıflar yükseldikçe doğrusal orantılı olarak belirgin bir artış göstermiştir. Orta okul 3. sınıf öğrencileri ise-son araştırmada takriben % 2,8 kadar daha yüksek yani % 74,2 düzeyinde doğru yanıt vermişlerdir.

Lise öğrencilerinde ilk 4 soru doğru yanıtlar ortalamaları sınıflar yükseldikçe ilk araştırmada % 73,5 den % 87,9 a yükselmiş iken, ikinci araştırmada % 71,9 dan % 77,2 ye yükselerek biraz düşük düzeyde artış göstermiştir. Erişkinlerin ortalama % 65,6 düzeyindeki doğru-yanıtları; ilk okul öğrencileri ortalamalarının seviyesine yakınlığı ile dikkati çekmiştir. İkinci araştırmada ise aynı gurupta ortalama doğru yanıtlar % 77,3 düzeyine yükselmiş ve bu sonuca öğretmen-Personel gurubunun etkisi olmuştur. Aralarında anlamlı fark vardır.

İlk beş soruya alınan doğru yanıtlar ortalamaları; her iki araştırmada ilkökul ve orta III. sınıf öğrencilerinin kendi aralarında anlamsız müspet, fakat lise öğrenci gurubunda ise $Z = 1,88$ değeri ile anlamlıya yakın menfi farklar göstermiştir. Lise öğrencilerinin 19 yıl sonra verem hakkındaki temel bilgi düzeyinin azalış sebepleri bilinmemektedir.

Türkiye’de veremden ölüm, dispanser ve yatak sayılarını amaçlayan ve istatistiksel bilgileri içeren sorular ilk-orta okul öğrencileri tarafından çok düşük ve % 2,5 ön altındaki düzeylerde doğru yanıtlanmıştır. Oysa lise öğrencilerinde durum biraz daha iyi olup bu üç soruya alınan doğru yanıtlar % 4,8 e kadar yükselmiştir.

Erişkinlerde ise bu üç soruya aldığımız doğru yanıtlar; öğrencilerinkinden belirgin derecede yüksek ve çarpıcı olup % 8,9 ilâ % 13,6 arasındadır. Fakat son araştırmada sifıra yakın ortalama doğru yanıtlarla erişkinler gurubunda istatistikî bilgilerde ileri derecede anlamlı menfi yönde gelişme olmuştur.

Erzincan’daki verem kurumları sorusuna ilk çalışmada ilk-orta ve lise öğrencilerinde %1,9 un atında doğru yanıtlar alırken, son araştırmada ortalama %26,3-% 35,2 ve %55,2 gibi belirgin derecede farklı ve kısmen yüksek seviyelerde doğru cevaplar alışımız dikkatimizi çekmiştir. Lise son sınıf öğrencileri; bu soruyu % 65,2 oranında doğru yanıtlamışlardır. Erişkinler gurubunda ise;-öğrencilerin ilk araştırma sonuçlarından yüksek fakat ikinci araştırma sonuçlarından çok düşük ve takriben % 5,86 düzeyinde doğru yanıtlar aldık. Erişkinler oysa son araştırmada bu soruya ortalama % 51 oranında doğru yanıtlamışlardır. Erzincan’da 1963-64 yıllarında Verem Savaş Dispanseri ile Devlet hastanesi bünyesinde-verem pavyonu vardı. Bu soruya o zamanlar yalnız Verem Savaş Dispanseri vardır diyen yanıtlar eksik kabul edilmiştir. Daha sonraki yıllarda bu pavyonun kapatılması ile son araştırmada verilen tek yanıtlar doğru değerlendirildikleri için bu sonuç alınmıştır kanısındayız.

Yukarıda belirtilen 9. soruya 2. araştırmada ilk-orta ve lise öğrencileri ile erişkinler kendi aralarında ve topluca $P < 0,01$ ihtimal seviyesinde anlamlı müspet yönde farklı yanıtlar verdiler.

Onuncu ve onbirinci sıradaki verem nerelerde tedavi edilir ve veremi hazırlayan sebepler nelerdir? sorularına ilk okul 4. sınıf öğrencileri son araştırmada % 3,9 ilâ % 4,9 gibi düşük düzeylerde fakat diğerlerinden daha iyi doğru ve tam yanıtlar vermişlerdir.

Bu sorulara 2.-araştırmada ilk okul öğrencilerinin verdikleri doğru yanıtlar ortalamaları ilkinde oranla $P < 0,01$ ihtimal seviyesinde anlamlıdır.

Onuncu soruya orta son ve tüm lise öğrencilerinin ikinci çalışmada ilkinde oranla belirgin derecede yüksek fakat-genellikle düşük sayılabilen % 17,4 ve % 16,2

düzeyindeki doğru yanıtları; 18. yıl geçmesine rağmen okullardaki eğitimin halâ çevre ve toplum sorunlarına yönelik olmadığını göstermesi bakımından ilginç bulunmuştur.

Bu soruya orta III öğrencileri $Z = 6,18$ ile lise öğrencileri ortalama $Z = 5,33$ ile $P < 0,001$ ihtimal seviyesinde anlamlı ve müspet yönde farklı yanıtlar vermişlerdir.

Erişkinler bu soruyu ortalama % 11,15 düzeyinde doğru yanıtlamışlardır. Son araştırmada ise öğretmen-personel-bankacı gurubunda hafifçe, Din adamı-hasta-esnaf gurubunda belirgin derecede azalan doğru cevaplar yanı sıra işçilerde %6 ile biraz yüksek doğru yanıtlar alınmıştır. Z testi gurup ortalamaları karşılaştırmasında son yıllarda işçilerde müspet, Hasta-esnaf-din adamlarında menfi yönde anlamsız fark saptanmıştır.

On birinci sorumuza orta okul öğrencileri her iki araştırmada çok düşük doğru yanıtlar verirken lise 10 ve 11 inci sınıf öğrencileri ilk çalışmada % 22,3 ilâ % 35,5 arasında doğru yanıtlar vermişlerdir. Oysa ikinci araştırmada bu oranlar kavram kargaşası nedeniyle % 3,8 ilâ % 8,4 düzeyine düşmüştür. Zira öğrencilerin Veremin etkenini ve/veya bulaşma yollarını içeren yanlış cevaplarının çokluğu; bu sonucu doğurmuş olabilir düşüncesindeyiz.

Bu soruya orta III. sınıf öğrencileri kendi aralarında anlamsız, lise öğrencileri kendi aralarında $Z = 8,2$ değeri ile $P < 0,001$ ihtimal seviyesinde anlamlı menfi yönde farklı doğru yanıtlar vermişlerdir.

Erişkinlerde ise veremi hazırlayan sebepleri içeren 11. soruya verilen doğru yanıtlar; lise 10. sınıf öğrencilerinkine yakın düzeyde yani % 21,74 civarında bulunmuştur. İkinci araştırmada ise; bilhassa Din adamı-hasta-esnaf ile işçi guruplarında belirgin derecede düşük doğru yanıtların yanında öğretmen-bankacı kesiminde % 29,0 düzeyinde ve ilkinde oranla hafif yükselmiş cevaplar alınmıştır. Z testi ile tüm erişkinlerde ortalama değerlerin mukayesesinde menfi yönde anlamlılık bulunmuştur.

Anketimizin son sıralarındaki Türkiye'de veremle savaşan resmi ve gönüllü kuruluşlarla verem savaşı nasıl yapılmalıdır? sorularına öğrencilerden ilk ve ikinci çalışmalarda çok düşük doğru ve tam yanıtlar aldık. Bu husus; ilk ve orta öğretimde eğitim programlarının ülke sorunlarına göre değil de salt bilim açısından uygulanması sonucu yetersiz kaldığını gösterir. 12. soruya ikinci araştırmada lise öğrencileri % 3 ve erişkinler ilk araştırmada ise ortalama % 3,6 oranında doğru yanıt verirken son çalışmada ise sıfır düzeyinde yani doğru bilgilerin olmadığı görülmüştür. 13. soruya ilk araştırma öğretmen-bankacı gurubunun verdiği doğru yanıtlar % 7,4 iken diğerlerinde çok düşük düzeylerde kalmıştır.

Son beş sorunun toplam ortalaması ilk ve orta okul öğrencilerinde ilk çalışmada % 1,66 nın altında iken son araştırmada ilkokullarda % 6,42 orta okul tüm

TABLO: I

EZİNCAN MERKEZ İLKOKULLARINDA MUKAYESELİ DOĞRU YANIT YÜZDELERİ

	1963/64 Öğretim yılında				1981/82 Öğretim Yılında					
	Sınıflar ve iştirak eden öğrenciler toplamı				sınıflar ve iştirak eden öğrenciler toplamı					
Sorular	3. Sınıf % 298	4. Sınıf % 321	5. Sınıf % 349	ortalama ² % 968	3. Sınıf % 353	4. Sınıf % 307	5. Sınıf % 311	ortalama % 971	Po	Z testi
1	97,0	98,7	99,4	98,4	99,1	97,1	97,7	98,0	0,98	0,045
2	29,9	49,5	59,9	46,4	38,2	48,2	51,1	45,1	0,46	0,22
3	96,6	95,6	98,0	97,0	94,3	95,1	97,4	95,6	0,96	1,75
4	0,3	0,9	0,6	0,6	9,1	13,3	11,3	11,2	0,06	10,6 ^{xx}
5	67,4	73,2	86,2	75,6	67,7	69,8	89,4	79,0	0,77	1,8
İlk beş soru Ort.	58,25	63,8	68,8	63,6	61,7	66,7	69,38	65,94	0,65	1,09
6	1,0	0,3	0,3	0,55	0,0	0,0	0,6	0,2		
7	1,0	4,1	2,0	2,40	0,3	0,0	0,0	0,1		
8	1,0	0,9	1,4	1,10	0,0	0,0	0,0	0,0		
üç Soru Ort.	1,0	1,8	1,2	1,33	0,1	0,0	0,2	0,1		
9	0,0	0,3	0,3	0,20	27,5	26,1	25,4	26,30	0,133	17,4 ^{xx}
10	0,3	0,6	0,8	0,56	1,1	3,9	1,0	2,00	0,13	2,86 ^{xx}
11	0,3	0,3	2,0	0,86	2,0	4,9	2,3	3,06	0,017	5,6 ^{xx}
12	0,0	0,0	0,6	0,20	0,0	0,7	0,3	0,33	0,003	0,57
13	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	1,0	0,43	0,004	2,15 ^x
Beş soru Ort.	0,12	0,24	0,74	0,37	6,0	7,2	6,0	6,42	0,033	7,72 ^x
Z=2,26 0,01 Z=1,96 0,05										

TABLO: II

ERZİNCANMERKEZ ORTAOKULLARINDA MUKAYESELİ DOĞRU YANIT YÜZDELERİ

1963/64 Öğretim Yılında Sınıflar ve İştirak Eden Öğrenciler Toplamı				1981/82 Öğretim Yılında Sınıflar ve İştirak Eden Öğrenciler Toplamı				
	Orta I Sınıf	Orta II Sınıf	Orta III Sınıf	Orta I Sınıf	Orta II Sınıf	Orta III Sınıf	Po	Z testi
	Ø	Ø	392	454	368	483		
1			100	96,5	91,0	98,6	0,992	2,55
2			62,2	27,1	53,0	70,6	0,668	2,82
3			97,1	98,4	75,1	97,3	0,972	0,20
4			5,1	2,4	0,3	12,2	0,090	3,94
5			92,6	83,0	88,0	92,3	0,924	0,18
İlk beş soru ort.			71,4	61,5	65,6	74,2	0,729	1,0
6			2,5	Ø Ø	0,8	0,2		
7			0,8	Ø Ø	0,3	0,4		
8			1,3	Ø Ø	Ø Ø	Ø Ø		
Üç soru ort.			1,5	Ø Ø	0,4	0,2		
9			0,2	10,6	20,1	35,2	0,195	14,0
10			4,8	5,3	13,6	17,4	0,110	6,18
11			3,3	0,4	0,5	2,3	0,027	1,0
12			Ø Ø	Ø Ø	Ø Ø	0,4	0,002	1,35
13			Ø Ø	Ø Ø	Ø Ø	0,8	0,004	1,91
Son beş soru ort.			1,66	3,26	6,84	11,20	0,069	5,91

sınıf öğrencilerinde % 7,1 e yükselmiş isede gene de yetersiz düzeyde kabul edilmektedir. Orta III öğrencilerinin doğru yanıtlar toplam ortalamalarının Zo testi ile mukayyesinde ileri derecede anlamlı fark saptanmıştır.

Lise öğrencilerinde ikinci araştırmada son beş soru ortalamaları daha iyi bulunmuş ve % 13,7 ilâ % 18,3 düzeyine çıkmıştır ki bunda 9. soruya verilen kısmen yüksek doğru yanıtların etkisi olduğunu söylebiliriz. İlk araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin son beş soruya verdikleri ortalama % 8,8 lik doğru yanıtlarında ise % 35,5 düzeyindeki on birinci soru yanıtlarının etkisinden söz edilebilir. Erişkinlerde % 9,41 düzeyindeki toplam doğru yanıtlar ortalaması her iki öğrenci gurubu arasında değer taşımaktadır. İkinci araştırmada ise Din adamı-esnaf Hasta guru-

TABLO:III

ERZİNCAN MERKEZ LİSE VE DENGİ OKULLARINDA MUKAYESELİ DOĞRU YANIT YÜZDELERİ

1963/64 öğretim yılında sınıflar ve iştirak eden Öğrenciler toplamı					1981/82 öğretim yılında sınıflar ve iştirak eden öğrenciler toplamı				
	Lise I Sınıf 68 %	Lise II Sınıf 67 %	Lise III Sınıf 104 %	Ort. 239 %	Lise I Sınıf 789 %	Lise II Sınıf 500 %	Lise III Sınıf 592 %	Ort) 1881 %	Z testi
1	100,0	98,5	100,0	99,5	96,6	95,6	96,9	96,3	2,59
2	75,0	77,6	79,8	77,4	67,6	76,2	82,4	75,4	0,68
3	97,0	98,5	98,0	97,8	96,9	96,0	97,5	96,8	0,84
4	0 0	19,4	67,5	28,9	08,4	08,0	12,0	9,66	8,67
5	95,6	100,0	94,2	96,6	90,1	95,4	96,5	94	1,63
İlk beş soru ort.	73,5	78,8	87,9	80,04	71,9	74,2	77,2	74,4	1,88
6	0 0	1,4	1,9	1,1	0 0	0,2	0,1	0,10	
7	4,4	0 0	2,8	2,4	0,2	0,8	0,1	0,40	
8	0 0	1,4	4,8	2,1	0,1	0 0	0 0	0,03	
Üç soru ort.	1,5	0,9	3,	1,9	0,1	0,3	0,1	0,17	
9	1,4	0 0	1,9	1,1	41,3	58,0	66,2	55,2	17,1
10	4,4	1,4	6,7	4,2	15,7	17,4	15,5	16,2	5,33
11	2,9	22,5	35,5	20,3	6,8	3,8	8,4	6,3	8,2
12	0 0	0 0	0 0	0 0	3,0	0 0	0,5	1,2	1,8
13	1,4	0 0	0 0	0,5	2,0	0,4	1,0	1,13	1,03
Son beş soru ort.	2,02	4,8	8,8	5,2	13,7	15,9	18,3	16,0	4,8

bunda biraz düşük; diğer iki erişkinler gurubunda belirgin derecede yükselmiş, fakat genede düşük oranlarda doğru -yanıt ortalamaları alınmıştır. Z testiyle erişkinlerin tümünde son beş soruya teker teker doğru yanıt yüzdeleri karşılaştırırsak 9. soruya belirgin derecede önemli müspet doğru, diğer sorularda ise anlamlı fakat menfi yönde yanıtlar aldığımızı görürüz.

SONUÇ:

İlk ve orta dereceli okul öğrencileri ile 7 guruptan oluşan erişkinlerde verem hakkında bilinmesi gerekli temel bilgi düzeyinin her iki araştırmada yüksek olduğu görüldü.

Ankete katılanların tümünde istatistik bilgileri içeren sorulara ise çok çok düşük doğru yanıtlar alındı.

Bölgesel ve Genel Verem Savaş Kurumları ile tedavi kurumlarını kapsayan sorulara doğru yanıt ortalamaları düşük düzeylerde bulundu. Bu sonuçlar bize toplumun sağlık ve sosyal sorunlarına yönelik daha rasyonel eğitim prögramlarının hem Milli Eğitim Kurumlarında ve hemde Kitle haberleşme örgütlerinde örneğin Radyo-Televizyon ile Basın-Yayın Organlarında uygulanmasının zorunlu ol-

TABLO: IV

ERZİNCAN İLİ MERKEZİNDE TOPLUMUN 7 AYRI KESİMİNDEKİ VATANDAŞLARIN MUKAYESELİ DOĞRU YANIT YÜZDELERİ

Sorular	1964 Yılında				1982 Yılında				Z
	Öğretmen Personel Bankacı 94 %	Din adamı esnaf hasta 254 %	İşçi 181 %	Orta- lama 529 %	Öğretmen personel bankacı 224 %	Din adamı esnaf hasta 259 %	İşçi 116 %	Orta- lama 599 %	
1	97,8	86,6	98,9	92,8	97,3	90,7	93,96	93,8	0,8
2	72,3	46,1	35,9	47,3	84,8	70,3	65,5	74,8	9,16
3	100	79,9	93,4	88,0	98,2	96,9	98,3	97,7	8
4	20,2	18,5	9,4	15,7	43,7	12,4	6,9	23,0	4
5	95,7	77,2	87,8	84,1	97,8	95,4	100	97,2	7,27
İlk beş soru ort.	77,2	61,66	65,08	65,58	84,36	73,14	72,9	77,3	4,12
6	10,6	9,8	7,7	9,2	00	0,77	00	0,33	—
7	18,1	14,2	10,5	13,6	00	00	0,86	0,16	—
8	21,1	8,6	2,8	8,9	00	00	00	00	—
Üç soru ort.	16,63	10,86	7,0	10,56	00	0,26	0,28	0,61	—
9	11,7	7,5	0,5	5,86	71,9	34,7	47,4	51,08	2,22
10	18,1	14,5	2,0	11,15	17,4	4,6	6,0	9,68	1
11	22,3	28,3	12,1	21,74	29,0	3,5	6,0	13,52	3,5
12	3,2	5,5	1,1	3,60	00	00	00	00	15,6
13	7,4	1,96	2,8	3,2	1,3	0,4	00	0,66	19,5
Son beş soru ort.	12,54	11,55	3,86	9,11	23,9	8,64	11,88	14,98	23,5

duğunu göstermektedir. Verem Hastalığının bulaşıcılığı, yaygınlığı ve toplumumuzda yaptığı tahribatla ilgili bilgiler toplumdaki bireyleri ürkütücü-korkutucu bir şekilde abartılmadan veyahutta önemsiz gibi gösterilmeden verilmeye çalışılmalıdır.

Bu çalışmamızdan esinlenerek diyebilirizki; tüm bulaşıcı ve sosyal hastalıkların tanıtılmasını amaçlayan bilgileri; önemlilik derecesine göre sırayla ve birbirini tamamlayacak şekilde sadece okul kitapları afiş ve broşürlerle değil; Basın Yayın organları, Radyo-Televizyon Kurumu Sağlık Eğitim programları ile tüm halkımıza daha akılcı bir şekilde vermemiz gerekmektedir.

COMPARATIVE TUBERCULOSIS EDUCATION OF STUDENTS AND ADULTS IN ERZİNCAN CITY OF TURKEY BY USING GENERAL INQUIRE METHOD.

S U M M A R Y

By employing general inquire method an educational research of tuberculosis disease had been conducted on students and adults of Erzurum people in 1963-64 academic year. The results were evaluated by senior author of this article.

Another educational research of tuberculosis was repeated and evaluated by a team of inters and medical school students of Atatürk University under the direction of senior author on the same population in 1981-82 academic year. The knowledge of students, teachers, workers, public officials, patient, tradesmen and persons of religious services about tuberculosis were tested in both research which were conducted 18 years apart. The level of basic knowledges of people about tuberculosis were high enough to make some comparisons between these two researches.

The level of correct answers about statistical data of tuberculosis and about organizations which are fighting against it were very low. The question of "According to you how to fight against tuberculosis disease of human in Turkey" also received very low level of correct answers.

KAYNAKLAR:

- 1- S.S.Y.B. Verem Savaş Genel Müdürlüğü 1964 yılı çalışma raporu.
- 2- S.S.Y.B. Verem Savaş Genel Müdürlüğü 1981 ve 1982-çalışma raporları, S.S.Y.B. yayınları Yayın No: 494-495.
- 3- T.U.V.S. Derneği ve S.S.Y.B. Verem Savaş Genel Müdürlüğü Eğitim Levha-Broşür-el ilanları ve panolar 1965-1982 Hilal Matbaacılık Koll Şti.